

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

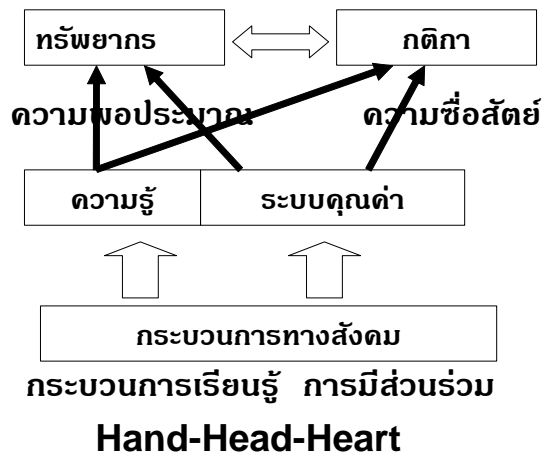
ข้อสรุปของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการพิจารณา กิจกรรมการจัดการทรัพยากรของชาวบ้านชุมชนบ้านแหลมและบ้านละลอกกระสังนั้น อาจกล่าวได้ว่า วิถีชีวิตและกิจกรรมการจัดการทรัพยากรของชุมชนทั้งสองมีความสอดคล้อง กับหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงอยู่มาก คำถามที่น่าจะสำคัญยิ่งกว่าคำถามที่ว่า “ชุมชนทั้งสองเป็นเศรษฐกิจพอเพียง หรือไม่” (มีความรู้ คุณธรรม ความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน) คือ “ชุมชนสามารถเป็น เศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร” สิ่งที่โครงการพยายามเรียนรู้จากพื้นที่ทั้งสองคือ ปัจจัย เงื่อนไข และ กระบวนการที่นำไปสู่การเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเศรษฐกิจ พอเพียง โดยได้พยายามเปรียบเทียบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับมุมมองทาง เศรษฐศาสตร์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน

แม้ว่าจะทั้งสองพื้นที่ มีฐานทางศาสนา และวัฒนธรรมต่างกัน พื้นที่หนึ่งเป็นชุมชน มุสลิมและใช้ทรัพยากรชายฝั่ง อีกพื้นที่หนึ่งเป็นชุมชนพุทธและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรบนบก แต่ทั้ง สองชุมชนมีกระบวนการจัดการที่คล้ายคลึงกัน คือใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายช่องทางเพื่อ หล่อหลอมระบบคุณค่าของคนในชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นทิศทางที่สอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนทั้งสองมีจุดเริ่มต้นที่เหมือนกัน คือการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ในอดีต ที่ใช้ทรัพยากรอย่างทำลายเพราะเข้าใจผิดว่าทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่มากไม่มีวัน หมดสิ้น และต้องการเร่งเก็บเกี่ยวเพื่อหวังผลทางรายได้โดยขาดการบริหารจัดการที่ดี การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการ “ระเบิดจากภายใน” เกิดการตระหนักรู้จากภายในถึงคุณค่าและ ความสำคัญของฐานทรัพยากร และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการในการใช้ ทรัพยากร โดยการสร้างกติกาและกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

ทั้งการสร้างกติกาของกลุ่มและการตระหนักรู้จากภายในเป็นกระบวนการที่ชุมชนและ สมาชิกในชุมชนกระทำ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากการเรียนรู้หลายช่องทาง ได้แก่ การเรียนรู้เกิด จากประสบการณ์ในอดีต จากวิถีชีวิตประจำวัน จากการถ่ายทอดผ่านสถาบันทางศาสนาและกิจกรรม โรงเรียน จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มอนุรักษ์ จากการพูดคุยเมื่อมีการประชุม และการ เรียนรู้จากเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดองค์ความรู้และเกิดระบบคุณค่า ความรู้ได้แก่ การรู้จักตนเอง รู้จักศักยภาพของชุมชน เข้าใจในคุณค่าของระบบนิเวศและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การจัดการ

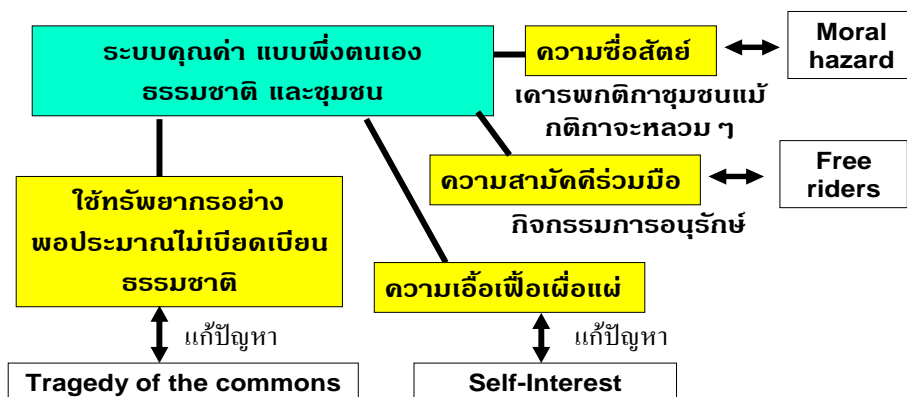
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน ระบบคุณค่า ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การเคารพกติกา สามัคคี ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ที่สร้างทั้งความรู้และระบบคุณค่าจึงมีความสำคัญที่ให้ “ข้อมูลข่าวสาร” ในมิติที่กว้างกว่า ลึกซึ้งกว่า “ข้อมูลตลาด” ทำให้ชุมชนสามารถเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากร แก้ปัญหาความล้มเหลวของกลไกตลาดในเรื่องการจัดการทรัพยากรได้ (ภาพที่ 6.1 และ 6.2)

กลไกการสร้างระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนของชุมชน

ภาพที่ 6.1 กลไกการสร้างระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนของชุมชน

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6.2 ระบบคุณค่าที่ช่วยให้การจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
ที่มา: ผู้วิจัย

ความสำคัญของสถาบันชุมชนในการถ่ายทอดประสบการณ์ สร้างการเรียนรู้ สร้างระบบคุณค่า และสร้างกติกาดังกล่าวไม่ได้ถูกกล่าวถึงในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่เน้นให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐ (โดยมองข้ามบทบาทของชุมชนท้องถิ่น) ในแก้ปัญหาความล้มเหลวของตลาดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งๆที่ชุมชนท้องถิ่นมีต้นทุนธุรกรรมต่ำกว่ารัฐในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่เพราะมีข้อมูลความรู้เรื่องระบบนิเวศดีกว่าและสามารถสร้างกติกาและกลไกการควบคุมกติกาที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่มากกว่า แต่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นกล่าวถึงความพอเพียงทั้งในระดับครัวเรือน ระดับชุมชนที่ต้องมีความร่วมมือกัน และในระดับประเทศ เศรษฐกิจพอเพียงจึงเปิดพื้นที่ให้ชุมชนในการเข้ามาบทบาทและเป็นสถาบันหนึ่งที่เชื่อมต่อช่องว่างระหว่างปัจเจกกับรัฐในกระบวนการพัฒนา

ประสบการณ์จากการที่ชุมชนเข้ามาเป็นผู้อนุรักษ์ทรัพยากรมากกว่าทศวรรษแสดงให้เห็นว่า แนวทางของชุมชนบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวสามารถฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้จริง นอกจากนี้ การปลูกฝังคุณธรรมที่จะเป็นเครื่องมือลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้ดังที่อ้างถึงในกรณีบ้านละลอกกระสัง ส่วนการมีเครือข่าย นอกจากจะช่วยในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับบริหารจัดการทรัพยากรในสองพื้นที่ที่ศึกษาแล้ว ยังช่วยให้มีการรู้เท่าทันช่วยสร้างพลังอำนาจต่อรอง ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อภัยคุกคามจากภายนอก ดังกรณีของกลุ่มน้ำปะเหลียน

อย่างไรก็ดี ด้านวิถีชีวิตทั่วไปของคนในชุมชน (นอกเหนือจากกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร) การศึกษาพบว่า เราไม่สามารถปฏิเสธบทบาทของรายได้และกลไกราคา ต่อพฤติกรรมการผลิตการบริโภคและการแลกเปลี่ยนของปัจเจกบุคคลได้ บทบาทของตัวแปรทั้งสองนี้มีความชัดเจนในกรณีของชุมชนบ้านแหลมซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ใกล้เคียงมากกว่า และมีเศรษฐกิจดีกว่าชุมชนบ้านละลอกกระสัง

จากการสังเกต พบว่า ทั้งสองพื้นที่มีระดับการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในปัจจุบัน ในชุมชนที่ระดับรายได้ไม่สูงนัก ระดับรายได้จะเป็นข้อจำกัดในการบริโภค เช่นที่บ้านละลอกกระสังมีการบริโภคในระดับพื้นฐานและไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องหนี้สิน จึงอาจสรุปได้ว่ามีความพอเพียงด้านการบริโภคด้วย แต่ในชุมชนที่มีรายได้สูงกว่าและมีแนวโน้มจะบริโภคมากขึ้น เช่น ที่ชุมชนบ้านแหลมชาวบ้านแหลมจะมีการบริโภคมากกว่าระดับจำเป็นพื้นฐานเนื่องจากแต่ละครัวเรือนประกอบอาชีพหลายอย่างเพราะฐานทรัพยากรอุดมสมบูรณ์จึงมีรายได้ตลอดทั้งปี แสดงให้เห็นว่า เมื่อกล่าวถึงความพอเพียงจะมีหลายมิติ และหลายระดับ

ดังกล่าวแล้วว่า ปัจจัยสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรเพราะชุมชนมีประสบการณ์จากการสูญเสียทรัพยากร จึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรผ่านกิจกรรมกลุ่มอนุรักษ์และสถาบันในชุมชนหรือองค์กรที่ทำงานร่วมกับชุมชน แต่ชุมชนอาจไม่ได้จัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ปลูกฝังการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง เมื่อมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทำให้มีรายได้ค่อนข้างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ชาวบ้านจึงใช้จ่ายใช้สอยโดยไม่ระมัดระวังเท่าที่ควร ผู้วิจัยเห็นว่า จำเป็นต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้มีระดับการบริโภคพอประมาณ ซึ่งจะลดความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินระดับที่เหมาะสม

ในกรณีของชุมชนปะเหลียน การบริโภคตามระดับรายได้มากกว่าการบริโภคตามความจำเป็นจะทำให้สมาชิกให้ความสำคัญกับการหารายได้ และอาจเป็นจุดอ่อนที่จะทำให้ชุมชนเสี่ยงต่อภัยคุกคาม คือ การก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมบ้านทุ่งค่าย หรือความแตกแยกเนื่องจากผลประโยชน์ ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้ยุทธศาสตร์ดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตเพื่ออ้างสิทธิ์การรักษาพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นยังไม่เพียงพอ กลุ่มควรปลูกฝังแนวคิดการพอประมาณในการบริโภค และความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในมิติอื่นๆด้วย เพื่อให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกัน สามารถปรับตัวได้ตามสภาพบริบทที่อาจเปลี่ยนแปลงไป

6.2 ข้อเสนอแนะเรื่องการสร้างดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับชุมชน

โครงการนี้ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างดัชนีชี้วัดเพื่อวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มที่ลงไปศึกษา เพราะกระบวนการที่เหมาะสมคือ การประเมินตนเองของชุมชน ผู้สร้างดัชนีชี้วัดระดับชุมชนจึงควรเป็นกลุ่มชุมชนเอง ในทางตรงข้าม โครงการนี้จะถอดบทเรียนจากพื้นที่ศึกษาและเสนอตัวชี้วัดบางประการซึ่งจะเป็นแนวทางกว้างๆสำหรับกลุ่มชุมชนอื่นๆที่ต้องการพัฒนาพื้นที่บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้พิจารณาว่ามีปัจจัยเงื่อนไขใดบ้างที่กลุ่มควรมีหรือดำเนินการ

ในการสร้างดัชนีชี้วัด โครงการเสนอว่าโครงสร้างดัชนีชี้วัดควรพิจารณาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเชื่อมโยงกับความต้องการบริโภคสินค้าอื่นๆ กล่าวคือ การพิจารณาความพอเพียงควรมองจากกรอบพฤติกรรมบริโภคในภาพรวมก่อน หากการบริโภคในภาพรวมไม่พอเพียง ก็ย่อมเกิดความต้องการดึงทรัพยากรขึ้นมาใช้ในปริมาณมาก เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ในการบริโภคสินค้าอื่นๆ ในการสร้างดัชนีชี้วัดจึงควรเริ่มต้นจากตัวชี้วัดความต้องการบริโภคในภาพรวม ก่อนจะเข้าสู่ประเด็นการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเฉพาะมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในกรณีของชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เป็นฐานการดำรงชีวิต แนวคิดพื้นฐานคือ ชาวบ้านจะเป็นทั้งผู้ใช้ ผู้นำ ขึ้นมาใช้ ผู้อนุรักษ์ หน่วยการวิเคราะห์จึงควรเป็นระดับปัจเจกหรือครัวเรือน

จากการศึกษาพื้นที่ โครงการได้มีข้อเสนอในการสร้างดัชนีชี้วัดเพื่อที่กลุ่มต่างๆอาจนำไปทดลองประยุกต์ใช้เพื่อประเมินความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของตนเอง ซึ่งจะประกอบด้วย ดัชนี 3 ชุด คือปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผล โดยปัจจัยนำเข้าสำคัญคือ เงื่อนไขคุณธรรมและความรู้ กระบวนการที่สำคัญคือ การตัดสินใจบนทางสายกลาง กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ทั้งปัจจัยนำเข้าและกระบวนการจะมีผลให้เกิดความพอเพียง ซึ่งประเมินผลได้โดยใช้ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาของทุนชุมชนสี่ประการ ได้แก่ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนทางเศรษฐกิจ

ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

• ดัชนีปัจจัยนำเข้า

- ระบบคุณค่า คุณธรรม (เป้าหมายการดำรงชีวิต การบริโภคในภาพรวม)
- ความรู้ ภูมิปัญญา

• ดัชนีผล

- ทุนทรัพยากร(ฟื้นฟู)
- ทุนทางสังคมเพิ่มขึ้น
- ทุนเศรษฐกิจ (รายได้และการบริโภคยั่งยืน)
- ทุนมนุษย์ (สุขภาวะ มีความรู้ เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนกับสิ่งแวดล้อม)

• ดัชนีกระบวนการ

- การตัดสินใจ (มีเหตุมีผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน)
- กระบวนการเรียนรู้โดยการศึกษาปฏิบัติ การจัดการความรู้ (เพื่อสร้างระบบคุณค่า สืบทอดภูมิปัญญาในการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากร การเรียนรู้สิ่งใหม่)
- การสร้าง/รักษาระบบความสัมพันธ์คนในชุมชน (มีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง)
- การให้คุณค่าและการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

ดัชนีแต่ละชุดมีหลายองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบมีตัวชี้วัดหลายตัว เช่นดัชนีกระบวนการ มีองค์ประกอบคือ การตัดสินใจบนทางสายกลาง กระบวนการเรียนรู้ การสร้างและรักษาระบบความสัมพันธ์ในชุมชน การให้คุณค่าและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดัชนีในองค์ประกอบ การตัดสินใจบนทางสายกลาง ประกอบด้วยตัวชี้วัดของความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน เป็นต้น

รายละเอียดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในชุมชน: มิติสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต

ดัชนี	ตัวชี้วัด	ระดับ				คำอธิบาย (หลักฐานสนับสนุนการประเมินของนักวิจัย)
		มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่สามารถประเมินได้	
ปัจจัยนำเข้า						
ระบบคุณค่าในการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของสมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน	ความพอประมาณ มีเหตุมีผลในการบริโภค ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ต้องการเกินนี้					
	ความซื่อสัตย์					
	ความเพียร					
	อื่นๆ.....					
ความรู้	มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารที่บริโภคบริโภคตามคุณค่า ไม่ใช่ตามโฆษณา					

	มีภูมิปัญญาในเรื่อง ภูมินิเวศ และความรู้ อื่นๆที่จำเป็นต่อการ ดำรงชีวิต					
	อื่นๆ.....					
กระบวนการ						
การตัดสินใจบนทาง สายกลางเกี่ยวกับการ ใช้ทรัพยากร	มีความพอประมาณ ในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ไม้โลก, ไม่มี พฤติกรรมมือใครยาว สาวได้สาวเอา, ไม่ เก็บเกี่ยวทรัพยากร มากจนทำลายฐาน ทรัพยากร, ไม่ใช่ เทคโนโลยีที่ทำลาย ฐานทรัพยากร					

	<p>มีเหตุมีผล มีการวางแผนในการใช้ควบคู่กับการอนุรักษ์ เช่น การปลูกทดแทน, ใช้ทรัพยากรบนฐานความรู้ภูมิปัญญาตามฤดูกาลที่เหมาะสม, ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่เกินกำลังแรงและทุนของตนเอง ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า</p>					
	<p>ทรัพยากรที่สมาชิกในชุมชนเก็บเกี่ยวมีเป้าหมายเพื่อบริโภคเหลือจึงขาย</p>					

	มีภูมิคุ้มกัน คือ ชุมชนพึ่งตนเองได้ ในการบริหารจัดการ ทรัพยากร					
	มีภูมิคุ้มกัน คือ ชุมชนมี ความสามารถในการ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการ จัดการทรัพยากร โดยเฉพาะปัญหาที่ เกิดจากปัจจัย ภายนอก					
การเรียนรู้เพื่อสืบ ทอดระบบคุณค่า	มีการเรียนรู้ในระดับ ครอบครัว					
	มีการเรียนรู้ใน โรงเรียน					
	มีการสั่งสอนทาง ศาสนา					

	มีการเรียนรู้ผ่านเวที ประชาคม					
	มีการเรียนรู้ผ่าน กิจกรรมอื่นๆใน ชุมชน					
การเรียนรู้เพื่อสืบ ทอดภูมิปัญญาในการ อนุรักษ์และใช้ ทรัพยากร	มีการสั่งสอนใน ครอบครัวผ่านการ ปฏิบัติจริง					
	มีจารีตประเพณีที่มี ผลในการอนุรักษ์ ทรัพยากร และจารีต ประเพณีนั้นยังได้รับ การปฏิบัติในปัจจุบัน อย่างเหมาะสม					
	มีการสั่งสอน ประสบการณ์จริง ของชุมชน โดย โรงเรียน					

	มีการเรียนรู้ปัญหา และการจัดการผ่าน เวทีประชาคม					
	มีการเรียนรู้ผ่าน กิจกรรมการอนุรักษ์ ในชุมชน					
การเรียนรู้สิ่งใหม่	มีการสร้างระบบ คุณค่าใหม่ผ่านกลไก ตลาด สื่อ					
	มีการสร้างระบบ คุณค่าใหม่ผ่าน โรงเรียน					
	มีการสร้างระบบ คุณค่าใหม่ผ่านการ ถ่ายทอดของคนนอก พื้นที่					

	<p>มีการสร้างระบบ คุณค่าใหม่ผ่านการ ถ่ายทอดของคนใน ครอบครัวหรือชุมชน ที่มีประสบการณ์จาก นอกพื้นที่</p>					
	<p>มีการสร้างระบบ คุณค่าใหม่ผ่าน กิจกรรมต่างๆใน ชุมชน</p>					
	<p>มีการเรียนรู้ใหม่ต่อ ขอดีภูมิปัญญาเดิม <u>โดยคนในชุมชนเอง</u></p>					

	<p>มีการเรียนรู้ใหม่ต่อ ขอบภูมิปัญญาเดิม <u>โดยภาคีที่มีส่วนร่วม</u> <u>หรือโดยการทำงาน</u> <u>ร่วมกันระหว่าง</u> <u>ชุมชนกับภาคี</u> <u>ภายนอก</u></p>					
	<p>การเรียนรู้ใหม่ สอดคล้องกับระบบ คุณค่าเดิม</p>					
<p>การสร้าง/รักษา ความสัมพันธ์ใน ชุมชน</p>	<p>การมีส่วนร่วม ความ ร่วมมือในกิจกรรม สาธารณะต่างๆของ ชุมชน</p>					
	<p>มีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่ม อนุรักษ์ทรัพยากร กลุ่มการออม</p>					
	<p><u>มีกระบวนการแก้ไข</u></p>					

	<p>ปัญหาความขัดแย้ง ในชุมชนเกี่ยวกับการ ใช้ทรัพยากรที่มี ประสิทธิภาพ</p>					
<p>การให้คุณค่าต่อ สิ่งแวดล้อม</p>	<p>เห็นประโยชน์ของ การใช้โดยตรง (คุณค่าของการผลิต เพื่อการบริโภค)</p>					
	<p>เห็นประโยชน์ของ การใช้โดยตรง (คุณค่าของการผลิต เพื่อขาย)</p>					
	<p>เห็นประโยชน์ของ การใช้โดยอ้อม (คุณค่าเชิงระบบ นิเวศ)</p>					
	<p>เห็นประโยชน์ของ การเก็บไว้เพื่อใช้ใน อนาคต</p>					

	เห็นคุณค่าของการดำรงอยู่ของสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียน					
	เห็นประโยชน์ของการเก็บไว้เป็นมรดกให้ลูกหลาน					
การอนุรักษ์ทรัพยากร	สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน					
	มีกติกาชุมชนในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน					
	มีการรักษากติกาชุมชนในการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างเคร่งครัด					

ผล						
ทุน ทรัพยากรธรรมชาติ	ทรัพยากรธรรมชาติ ของท้องถิ่นมีปริมาณ และคุณภาพดีขึ้น					
ทุนทางสังคม	ความสามัคคีใน ชุมชน					
	ความช่วยเหลือ เกื้อกูลในชุมชน					
ทุนมนุษย์	สมาชิกมีสุขภาพกาย และจิตที่ดี					
	สมาชิกรุ่นใหม่มี ความรู้เกี่ยวกับภูมิ นิเวศ และการอยู่ ร่วมกับสิ่งแวดล้อม					
ทุนทางเศรษฐกิจ	สมาชิกมีรายได้เสริม จากฐานทรัพยากร					

	<p>สมาชิกมีอุปกรณ์ เครื่องมือที่จำเป็น สำหรับการประกอบ อาชีพและการ ดำรงชีวิต ที่อยู่ใน สภาพใช้งานได้</p>					
	<p>ชุมชนมีทรัพย์สิน สาธารณะที่เกิดผลมา จากการมีฐาน ทรัพยากรที่สมบูรณ์</p>					

